

Beheerplan Brongebied Aalsbeek

17 februari 2026

ir. J.P.M. Hovens en Drs. C.T.J.J. van Eijk

Stichting Natuurbeheer Brongebied Aalsbeek
www.aalsbeek.nl

Tegelseweg 3
5951 GK Belfeld
Tel: 077-4642999
www.faunaconsult.nl

Inhoud

1	Inleiding.....	2
2	Van toen naar nu.....	3
2.1	Van 1803 tot het begin van de 21 ^e eeuw	3
3	Perceelbeschrijvingen.....	6
3.1	Algemeen.....	6
3.2	Perceel A: De voormalige maïsakker	6
3.3	Perceel B: Blauw grasland ten westen van de Venbeek	10
3.4	Perceel C: De Venbeek en de gemeentelijke houtsingel	12
3.5	Perceel D: Nat schraalland en kwelstroom ten oosten van de Venbeek.....	14
3.6	Perceel E: De vangweide.....	17
3.7	Perceel F: Percelen Staatsbosbeheer	18
3.8	Perceel G: Wei en vijvers bij het woonhuis aan de Verlengde Rietweg	19
3.9	Perceel H: Het dassenweitje	21
3.10	Perceel I: De walnotenboomgaard.....	21
4	Begrazing.....	23
5	Beheertypen.....	24
5.1	Poel (L01.01).....	24
5.2	Houtwal of houtsingel (L01.02)	24
5.3	Nat schraalland (N10.01).....	25
5.4	Vochtig hooiland (N10.02).....	27
5.5	Kruiden- en faunairijk grasland (N12.02)	27
5.6	Beek en bon (N03.01)	28
5.7	Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01)	30
	Literatuur.....	31

1 Inleiding

Het brongebied van de Aalsbeek bestaat grotendeels uit agrarische gronden (akkers en kassen) die vanaf 2005 weer aan de natuur zijn ‘teruggegeven’ (heringericht). Sinds 2007 wordt het gebied door de Stichting Natuurbeheer Brongebied Aalsbeek (SNBA) beheerd en dit heeft geleid tot bijzondere natuurwaarden en vele inzichten. Dit beheerplan is opgesteld om de natuurwaarden in het brongebied van de Aalsbeek (Belfeld) te herstellen/behouden. Het is opgesteld op basis van de ervaringen die door de SNBA zijn opgedaan en op basis van literatuur.

Leeswijzer:

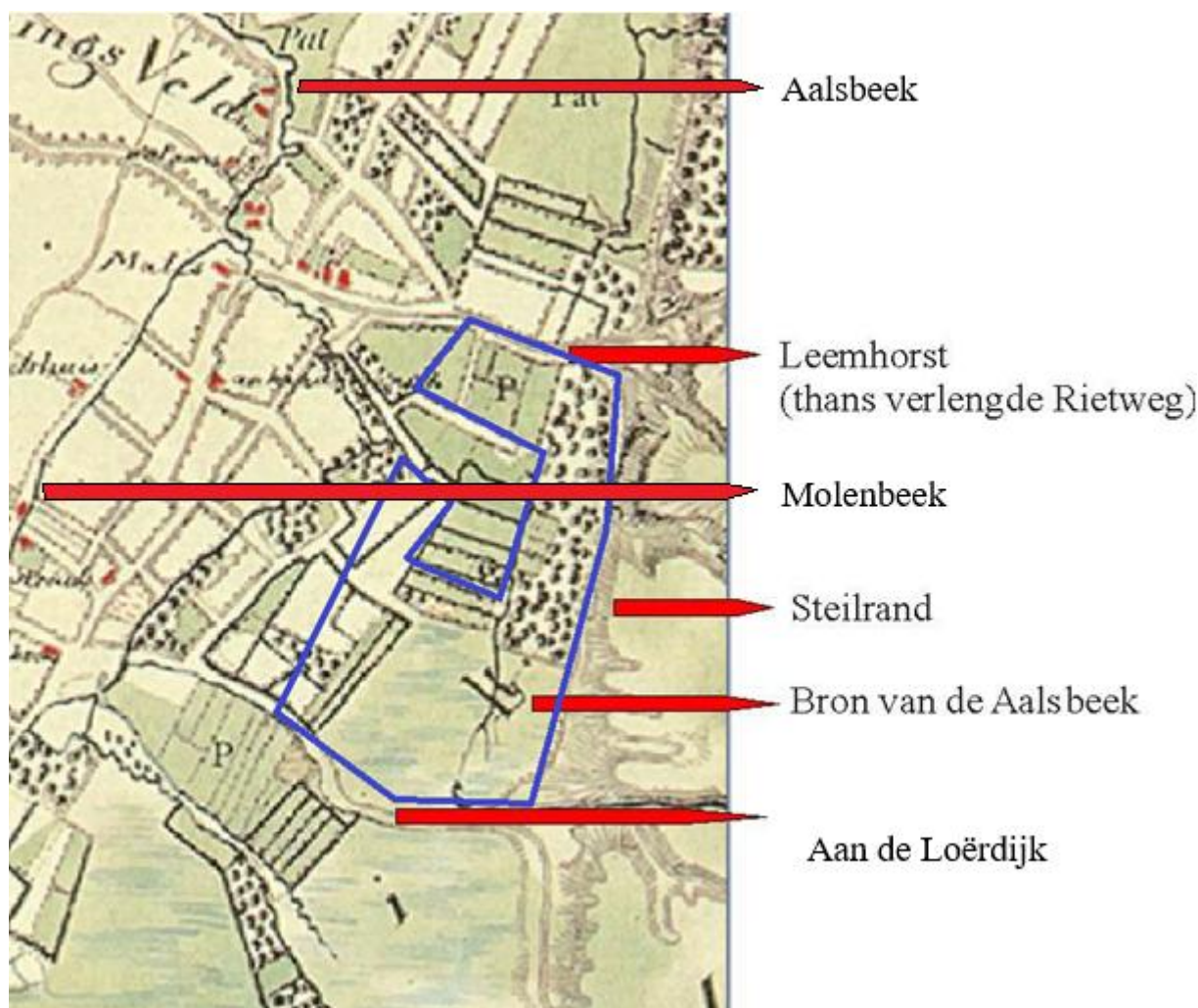
Hoofdstuk 2 beschrijft de geschiedenis en hoofdstuk 3 beschrijft de belangrijkste natuurwaarden in het gebied. In hoofdstuk 4 worden de verschillende percelen afzonderlijk beschreven.

2 Van toen naar nu

2.1 Van 1803 tot het begin van de 21e eeuw

Figuur 2.1.1 geeft de ligging van het beheergebied van de SNBA weer op de Tranchotkaart van omstreeks 1803-1820. Tussen de Leemhorst (thans de Verlengde Rietweg) en de Loërdijk lag een gebied met kleinschalige kampongtingingen. Een kamp is een kleine individuele akker, ook wel éénmans-es' genoemd, waarbij ieder gezin zijn eigen bouwland bewerkte. Om de akkers af te schermen tegen vee en wild werden ze omgeven met houtwallen en houtsingels.

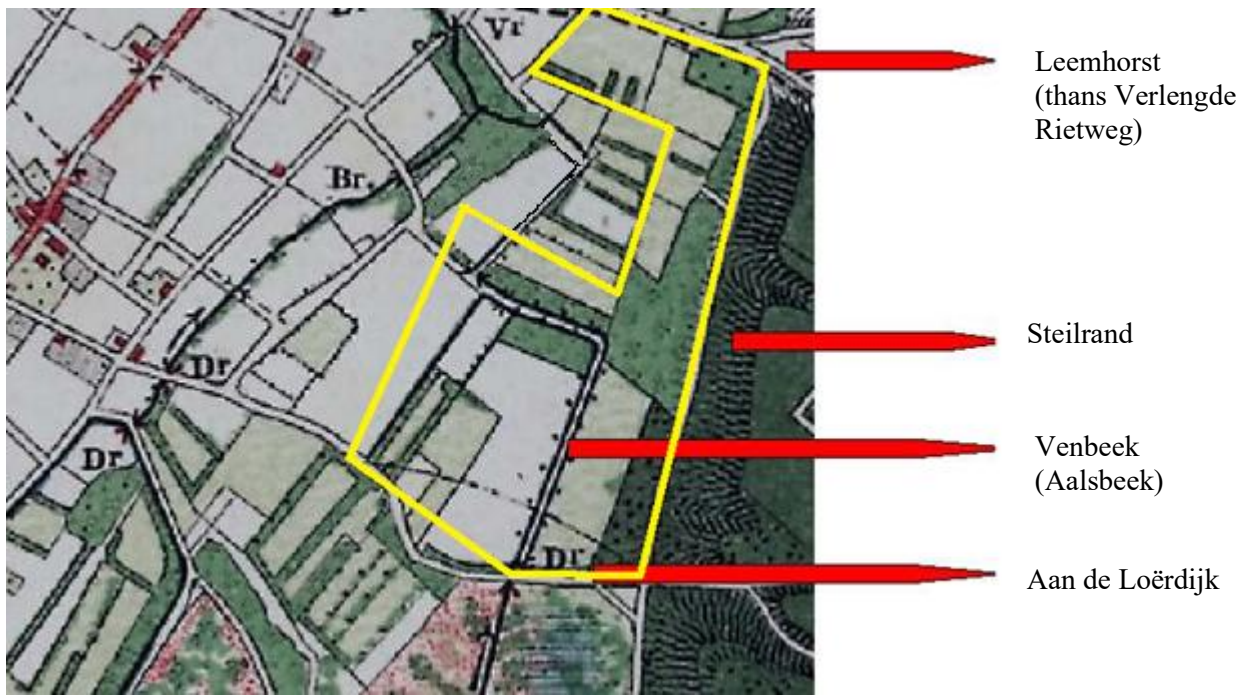
Het zuidoostelijk deel van het beheergebied bestond uit onontgonnen moeras aan de voet van de steilrand. Hier ontsprong de Leurbeek (Geloërbeek; in figuur 2.2.1 aangeduid als bron van de Aalsbeek) die uitmondde in de Molenbeek, die op Tegels grondgebied verder ging onder de naam Aalsbeek. Het noordoostelijk deel van het beheergebied bestond uit elzenbroekbos aan de voet van de steilrand. De steilrand zelf was destijds nog niet bebost, maar begroeid met heide. Ten zuiden van de Loërdijk ontsprong een andere bron van de Molenbeek (zichtbaar in figuur 2.2.1). Een andere bron bestond uit de Malbeek (niet zichtbaar in figuur 2.1.1), hier was zelfs een watermolen (thans Café Maalbeek).

Figuur 2.1.1. Het beheergebied (blauw omlijnd) omstreeks 1803/1820 (Tranchotkaart).

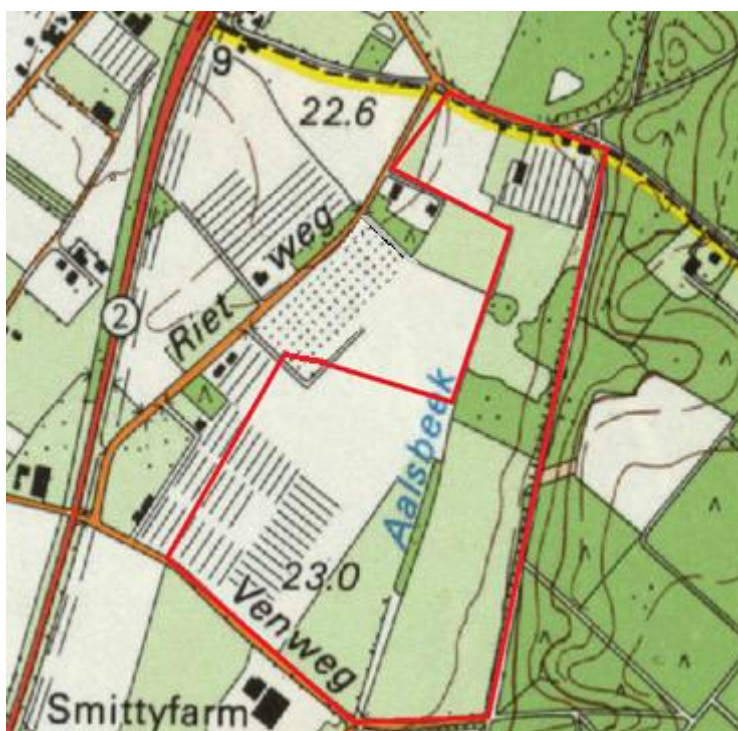
Figuur 2.1.2 geeft de topografische militaire kaart uit 1896 van Kessel. Omdat de gebiedsverkenning in 1891 plaats vond, geeft de kaart de situatie zoals die was in 1891. Het beheergebied bestond destijds

uit akkers, weilanden en broekbos. Ten zuiden van Aan de Loërdijk bevonden zich soortgelijke weilanden, maar ook nog moeras. Waarschijnlijk werd het meeste vee gehouden op de gemeenteweide van Belfeld (niet zichtbaar in figuur 2.1.2). Verder valt op dat de beek inmiddels onder de Loërdijk was doorgetrokken en aangesloten op de aangelegde Venbeek (tegenwoordig Aalsbeek).

Figuur 2.1.2. De situatie in 1891 (bron: van der Leest et al., 2006). Het beheergebied is geel omlijnd.

Figuur 2.1.3 geeft de situatie weer in 1988. Hierin is te zien dat de Venbeek (op deze kaart aangeduid als Aalsbeek) deels is verlegd. Ook is te zien dat het grootste deel van het beheergebied in 1988 was ingericht met kassen. De weg 'Aan de Loërdijk' werd destijds aangeduid met de naam Venweg.

Figuur 2.1.3. De situatie in 1988 (het beheergebied is rood omlijnd).

2.2 Natuurherstel vanaf 2004

In de periode 2004 – 2007 hebben verschillende instanties landbouwpercelen ten noorden en ten oosten van het beheergebied omgevormd tot natuur. Het gaat om natuurcompensatie voor de zandwinning op het hoogterras (door de firma Sanders en Geraedts), natuurcompensatie voor de aanleg van de A73 (door Rijkswaterstaat/DLG) en enkele particuliere initiatieven (families Van Eijk en Hovens). Samen met het bestaande natuurgebiedje van Staatsbosbeheer, de Venbeek (Waterschap Peel en Maasvallei) en twee overhoekjes van de Gemeente Venlo vormen deze percelen een 17 ha groot gebied dat sinds 2007 integraal door de Stichting Natuurbeheer Brongebied Aalsbeek (www.aalsbeek.nl) wordt beheerd. De nieuwe inrichting werd geïnspireerd op de landbouwpraktijk in de 19e eeuw, met houtsingels, kleinschalige bloemrijke weiden en graslanden en veedrinkpoelen. In de periode 2018-2020 zijn er met steun van de Provincie Limburg en Faunaconsult knoflookpadden in het gebied geïntroduceerd.

Figuur 2.2. Luchtfoto uit 2013.

3 Perceelbeschrijvingen

3.1 Algemeen

Het beheergebied bestaat uit moerige gronden en eerdgronden en het heeft een gemiddelde hoogte van 23 m NAP (het nabijgelegen hoogterras ligt op meer dan 42 m NAP). Doordat het beheergebied aan de voet van het hoogterras ligt en doordat er veel breuken aanwezig zijn (vertakkingen van de Tegelenbreuk), is er op veel plaatsen basenrijke kwel aanwezig, al dan niet met een hoog ijzergehalte.

Het beheergebied is aan de hand van de eigendomssituaties en de bestaande verschillen in aanwezige biotopen en beheer opgedeeld in deelgebieden. Deze zijn weergegeven in figuur 3.1. Per deelgebied worden telkens de eigenaar, de recente geschiedenis, de aanwezige biotopen, natuurwaarden, kansen en knelpunten besproken, gevolgd door het beheer.

Figuur 3.1.

3.2 Perceel A: De voormalige maïsakker

3.2.1 Beschrijving

Kadastrale nummers: Belfeld, sectie E, perceelnummers 385, 734, 735, 736, 737, 738 en 1108

Totale oppervlakte: 2,87 ha
Eigenaar: J.P.M. Hovens

Het perceel is sinds 2014 in eigendom van de familie Hovens en met behulp van de SNL-subsidieregeling omgezet in natuur. Daarvoor was het lang ingericht met tuinbouwkassen en de laatste jaren als maïsakker.

Figuur 3.2.1.1. Perceel A was voorheen als maïsakker in gebruik.

Figuur 3.2.1.2. Perceel A in 2024.

In het perceel is de toplaag nooit verwijderd. Er is een poel gegraven. De aarde die daarbij vrijkwam is gebruikt voor de aanleg van houtsingels, waarin braam, peer, meidoorn en zwarte els werden ingeplant. Verder is er een vangkraal gemaakt, die de doorgang vormt naar het vangweijtje (perceel E).

Zowel de Exmoorpony's als de runderen zijn relatief vaak in dit perceel te vinden. Waarschijnlijk komt dit doordat de toplaag nooit is verwijderd, dit zorgt voor voedselrijk gras en een relatief droog terrein. Het gras wordt hier op een aantal plaatsen erg kort gegraasd, dit is nadelig voor de bloemvorming, maar gunstig voor soorten van kort gras. In 2023 heeft er voor het eerst gedurende 3 weken een mannetje van de grauwe klauwier gezeten en de hoop is dat er in de toekomst zal worden gebroed. Ook zijn er drie steenuilennestkasten en een torenvalkennestkast aanwezig. Jaarlijks broeden grasmus, geelgors, kneu en roodborsttapuit in de lage struiken. Voor soorten als grauwe klauwier is het zaak er voor te zorgen dat de struiken en bomen op de houtwallen niet te hoog worden (hoge bomen vormen uitzichtpunten voor roofvogels en kraaiachtigen). Rond de poel groeit watercrassula, deze wordt door betreding van de oevers door grote grazers in toom gehouden. Verder is de poel vrijwel onbegroeid. Rugstreeppadden zetten elk voorjaar snoeren af, maar deze worden meestal door ganzen gepredeerd. Ook een enkele knoflookpad en boomkikker zijn in het voortplantingsseizoen in deze poel waargenomen.

Figuur 3.1.2.3. Braamstruweel is met name voor boomkikkers (rood omcirkeld) van belang. Op deze foto staan er 15 (rood omcirkeld). Ook voor vogels als de grauwe klauwier is laag struweel van levensbelang.

Figuur 3.1.2.4. In 2024 was er gedurende 3 weken een territoriale grauwe klauwier in perceel A aanwezig.

3.2.2 Aanwezige beheertypen

Op het perceel wordt SNL (Subsidieregeling Natuurbeheer ontvangen, waarbij de pakketten Poel (L01.01); Houtwal en houtsingel (L01.02) en Kruiden- en faunairijk grasland N12.02 zijn toegekend (zie figuur 3.2.2).

Figuur 3.2.2. Toegekende beheertypen SNL in perceel A.

3.2.3 Knelpunten

- Door ganzenvraat worden de jaarlijks door rugstreeppad in de poel afgezette eisnoeren volledig gepredeerd.
- De poel is erg voedselrijk, vermoedelijk door het feit dat ganzen en runderen er veel in verblijven (betreding en mest). Dit heeft voor de overige poelen het voordeel dat de runderen daar minder vaak verblijven.
- De oevers van de poel zijn begroeit met watercrassula. De soort lijkt echter niet tot ontwikkeling te komen door de vele betreding door runderen. Andere waterplanten of oeverplanten ontbreken. Het blijft zaak de ontwikkeling te volgen.

3.3 Perceel B: Blauw grasland ten westen van de Venbeek

3.3.1 Beschrijving

Kadastrale nummers: Belfeld, sectie E, perceelnummers 396 en 1108

Totale oppervlakte: 3,22 ha

Eigenaar: J.P.M. Hovens

Figuur 3.3.1. Zicht op perceel B.

Het perceel is tot en met 2005 als maïsakker gebruikt, daarna is het, voor natuurcompensatie, door Sanders en Geraedts omgevormd naar natuur. Daartoe werd in het grootste deel van het perceel de bemeste bovenlaag verwijderd en werden twee poelen en een houtsingel (met meidoorn, zomereik, hazelaar, Gelderse roos, zomereik en walnoot) aangelegd. Het perceel is sinds 2011 in eigendom van de familie Hovens en deze heeft nog een kleine poel en een greppel aangelegd. Verder is er een aantal houtsingels 'aangelegd', door hier het maaien achterwege te laten.

Het grootste deel van het grasland wordt gedomineerd door veldrus en deze vegetatie laat zich kwalificeren als veldrusassociatie (*Crepido-Juncetum Acutiflori*). Her en der in deze blauwgroene vegetatie liggen plukjes die tot het blauwgraslandverbond (*Cirsio Dissecti-Molinietum*) behoren. Hier

domineren lage zeggesoorten en groeien Spaanse ruiter, blauwe knoop, veenmos, kleine zonnedauw, moeraswolfsklauw en moeraskartelblad. Vanwege de grote botanische waarde is het beheer hier gericht op verarming en terugdringen van boomopslag (jaarlijks maaien en afvoeren in de late herfst of winter). Nu de Venbeek nog een verdiepte ligging heeft, kan door manipulatie van de beverdammen (wel of niet weghalen) bij droogte de grondwaterstand worden beïnvloed.

In het perceel bevinden zich meerdere struweelhagen met veel bramen. Hierop zijn in het najaar vele boomkikkers aanwezig. Ook voor andere herpetofauna, kleine marterachtigen, insecten en vogels vormen deze struweelhagen een belangrijk onderdeel van hun habitat. Om het struweelkarakter te behouden worden de hagen vrijwel jaarlijks afgezet.

In de grote poel nabij de geitenhouderij varieerde in 2012 de pH van 9,1 (vlakbij de geitenfarm) tot 8,5 (in de poel het verst van de geitenfarm af). Desondanks werden hier ook kranswieren waargenomen, waarschijnlijk dankzij de aanwezigheid van zwak gebufferd kwelwater. Voor boomkikkers is deze poel belangrijk met een geschat aantal mannetjes van 160 individuen in sommige jaren. Ook bruine kikkers en gewone padden planten zich hier jaarlijks voort. Het is belangrijk te monitoren of boomkikkers de poel als voortplantingswater blijven gebruiken.

Op de grens van het perceel staat 'De Boet', een werkschuurtje dat net voor de 2^e wereldoorlog door de Missiezusters van Steyl (ook wel de Blauwe zusters) werd gebouwd, om de landarbeiders een schuilgelegenheid te bieden. Ook nu nog fungeert dit gebouw als zodanig.

3.3.2. Aanwezige beheertypen

Op het perceel wordt geen SNL (Subsidieregeling Natuurbeheer) ontvangen, maar Bosgroep Zuid-Nederland heeft het perceel bezocht en daarbij aangegeven dat pakketten Poel (L01.01); Houtwal en houtsingel (L01.02) en Nat schraalland (N10.01) in het veld aanwezig zijn (zie figuur 3.3.2.1).

Figuur 3.3.2.1. Aanwezige beheertypen in perceel B.

Figuur 3.3.2.2. Echte koekoeksbloem en veldrus bepalen het beeld in Perceel B.

3.3.3 *Knelpunten*

- Er zou meer kwel moeten optreden, ten behoeve van blauwgraslandontwikkeling. In overleg met het waterschap is bekeken of de Venbeek kan worden verondiept. Dit zou immers zorgen voor een grotere kwel. Helaas is verondieping van de Venbeek volgens het waterschap niet haalbaar.
- De ontwikkeling en instandhouding van veldrusassociatie en blauw grasland wordt bedreigd door atmosferische stikstofdepositie vanuit de nabijgelegen geitenfarm en A73. Middels maaien en afvoeren wordt getracht dit zo veel mogelijk tegen te gaan.
- Helaas komt watercrassula voor in beide grote poelen. De soort lijkt echter niet noemenswaardig te gaan overheersen ten koste van andere soorten. Het blijft zaak de ontwikkeling te volgen.

3.4 Perceel C: De Venbeek en de gemeentelijke houtsingel

3.4.1 *Beschrijving*

Kadastrale nummers: Belfeld, sectie E, perceelnummers 398 en 399

Totale oppervlakte: 0,65 ha

Eigenaars: De Venbeek, haar schouwpaden en de Amerikaanse eikenlaan zijn van de Gemeente Venlo. Waterschap Limburg beheert de Venbeek.

In en rond het beheergebied is de Venbeek begin jaren '70 van de vorige eeuw rechtgetrokken en verdiept. Dit heeft een zeer negatief effect (verlaging van de grondwaterstand) op de omringende veldrus- en blauwgraslanden. De rij bomen naast de beek bestaat voor een groot deel uit Amerikaanse eiken en daarnaast uit zomereiken, ratelpopulier en ruwe berk, met plaatselijk een ondergroei van braam en kamperfoelie. In het één van de Amerikaanse eiken hangt een steenuilennestkast.

Figuur 3.4.1. De Venbeek is rechtgetrokken en heeft een verdiepte ligging.

3.4.2. Aanwezige beheertypen

Op het perceel wordt geen SNL (Subsidieregeling Natuurbeheer) ontvangen.

3.4.3 Knelpunten

- De Amerikaanse eiken verhinderen groei van een aantal zomereiken. Daarnaast hebben de Amerikanen een verdrogend en verzurend effect op de omliggende weilanden. Ook hebben Amerikaanse eiken (in tegenstelling tot zomereiken) weinig nut voor insecten. De SNBA heeft daarom meerdere malen aan de gemeente Venlo (eigenaar) verzocht enkele bomen te mogen ringen of kappen. Dit is tot op heden maar mondjasmaat toegestaan, omdat de gemeente de landschappelijke waarde van de bomenrij wil behouden. De SNBA ziet omvorming naar inlandse loofhoutsingel als een betere optie.
- De verdiepte ligging van de Venbeek leidt tot een lagere grondwaterstand in de aangrenzende percelen. Dit is ongunstig voor het daar aanwezige blauwgrasland. Doordat de beek is rechtgetrokken is er geen variatie en doordat de bodem van de beek jaarlijks wordt geschoond, hebben dieren als beekprik geen overlevingskansen. De SNBA heeft al vaker tevergeefs aan Waterschap Limburg voorgesteld om de Aalsbeek in het beheergebied te laten meanderen. Nu de einddatum (2027) van de Kaderrichtlijn Water in zicht komt heeft waterschap zelf het initiatief genomen om de rechtgetrokken Aalsbeek een natuurlijker karakter te geven. De Familie Hovens heeft ingestemd om de Aalsbeek over haar grond te laten meanderen. Wegens de waterbergende functie is verondiepen niet mogelijk, wel zullen meanders worden aangelegd, met dode delen die niet hoeven te worden beheerd. Mogelijk kan dit leiden tot vestiging van soorten, zoals de 30 jaar geleden nog voorkomende beekprik.
- Het waterschap wil daarnaast ook een stuk stroomopwaarts gelegen vistrappen passeerbaar maken voor soorten als beekprik en beekforel. Dit biedt kansen op herkolonisatie van soorten als beekforel en beekprik.

Figuur 3.4.3. Amerikaanse eik (links) naast drie jonge zomereiken in de gemeentelijke houtsingel.

3.5 Perceel D: Nat schraalland en kwelstroom ten oosten van de Venbeek

3.5.1 Beschrijving

Kadastrale nummers: Belfeld, sectie E, perceelnummers 396 en 1108

Totale oppervlakte: 3,22 ha

Eigenaar: J.P.M. Hovens

Het perceel is tot en met 2005 als maïsakker gebruikt, daarna is het, voor natuurcompensatie, door de Firma Sanders en Geraedts omgevormd naar natuur. Daartoe werd in het grootste deel van het perceel de bemeste bovenlaag verwijderd en werd een langgerekte vijver aangelegd, op de plek van de bron van de vroegere Leurbeek. In de jaren erna overstroomde de langgerekte vijver regelmatig, waardoor er een erosiegeultje ontstond dat uitmondde in de Venbeek. In 2023 is dit geultje door de stichting verder uitgegraven, aldus ontstond er een permanent stromend kwelstroompje. In 2025 is de stroomopwaarts van dit stroompje gelegen vijver omgevormd tot bronbeek, door de vijver grotendeels te dempen. Op de oevers zijn zwarte elzen aangeplant, zodat de kwelstroom uiteindelijk beschaduwd komt te liggen (dit voorkomt opwarming van de bronbeek door de zon en is gunstig voor macrofauna). In de regio Tegelen-Belfeld kwamen van oudsher vele bronbeekjes voor en Belfeld geldt als de oudste vindplaats van de aan bronbeekjes gebonden gewone bronlibel en gladde zegge. Tegenwoordig zijn er nog maar weinig bronbeken in de regio, waarschijnlijk door de komst van groeven. Omdat de gewone bronlibel op nog maar drie plaatsen in Nederland voorkomt, en de gladde zegge nog maar op een plaats (in Belfeld), is verder herstel en behoud van de bronbeek van groot belang.

Figuur 3.5.1.1. De opnieuw aangelegde bronbeek (blauwe lijn), het leidingtracé waar het beheer op de knoflookpad is afgestemd (geel omlijnd) en het vogelkijkscher (rode lijn).

Figuur 3.5.1.2. Een gewone bronlibel, in 2013 gefotografeerd in het beheergebied.

Figuur 3.5.1.3. Links: Het in 2023 herstelde deel bronbeek in perceel D. Rechts: De in 2025 gedempte vijver met de er naast ontstane bronbeek.

Verder is er een verhoogde leidingstrook voor de gasleiding aanwezig, en (evenwijdig met de steilrand) een verhoogde leidingstrook voor de kerosineleiding en Solvayleiding. Doordat de leidingstroken een lager grondwaterpeil hebben, vormen ze waarschijnlijk de belangrijkste landhabitat voor knoflookpadden die in het voorjaar in de poel naast de gasleiding worden aangetroffen. De leidingstroken worden vooral ten gunste van de knoflookpad beheerd. Om de grond los (vergraafbaar voor knoflookpadden) te houden wordt er jaarlijks een klein deel gefreesd en de vegetatie wordt laag gehouden, zodat de bodem door de zon wordt beschenen (gunstig voor knoflookpadden). In 2024 is omwille van de knoflookpad naast de oostelijke leidingstrook nog een extra poel aangelegd. Deze bevat veel ijzeroxide en wordt vooralsnog niet door de knoflookpad gebruikt. In 2025 zijn er in de poel naast de gasleidingstrook voor het eerst larven van de knoflookpad aangetroffen.

De vegetatie bestaat in de lagere delen vooral uit veldrusassociatie, met daarnaast soorten als echte valeriaan en Koninginnekruid. Naast de door de Bosgroep herkende beheertypen (zie figuur 3.5.2) is er een kwelstroom aanwezig, die ontspringt in een stroomopwaarts gelegen kwel vijver. De SNBA hoopt de kwelvijver in 2026 te kunnen omvormen in een kwelstroom. Ook is er een vogelkijkscherm dat zeer frequent door vogelaars en fotografen wordt bezocht.

3.5.2 Aanwezige beheertypen

Op het perceel wordt geen SNL (Subsidieregeling Natuurbeheer) ontvangen, maar Bosgroep Zuid-Nederland heeft het perceel bezocht en aangegeven dat pakketten Poel (L01.01); Dennen-, eiken- en beukenbos (N15.02) en Nat schraalland (N10.01) in het veld aanwezig zijn (zie figuur 3.5.2). De bronbeek was destijds nog niet aanwezig.

Figuur 3.5.2. Volgens de provincie aanwezige beheertypen in perceel D.

3.5.3 *Knelpunten*

- In het grasland naast de vijver bij het vogelkijkscherm zijn in het verleden door een bever tunnels gegraven. Op deze plaatsen was het niet meer mogelijk met maaimachines etc. te rijden. De bever heeft dit probleem voor de beheerders ‘opgelost’, door vijver af te dammen. Door de beverdam is de grondwaterstand in het perceel verhoogd en is het voor de bever niet meer mogelijk hopen te graven, waarin hij adem kan halen.
- De bever heeft meerdere dammen gemaakt. Hierboven is beschreven dat dit soms voordelen heeft voor het beheer. Het is echter ongunstig wanneer de komst van een beverdam leidt tot het overstromen van een bronbeek. Dit verandert de bronbeek in een vrijwel stilstaande poel, die geen geschikte habitat vormt voor rheofiele macrofauna. Het blijft dus zaak de beverdammen en de bronbeek te monitoren en in te grijpen indien dit nodig is (verwijderen van ongewenste beverdammen).

3.6 Perceel E: De vangweide

3.6.1 *Beschrijving*

Kadastrale nummers: Belfeld, sectie E, perceelnummer 386

Totale oppervlakte: 0,80 ha

Eigenaar: J.P.M. Hovens

Het perceel is sinds 2005 in eigendom van de familie Hovens en door hen omgezet naar natuur. Daarvoor was het de laatste jaren ingericht als grasland. In het perceel is de toplaag nooit verwijderd. Verder zijn er twee poelen gegraven. De aarde die daarbij vrijkwam is gebruikt voor de aanleg van houtsingels met soorten als braam, peer, meidoorn en zwarte els. Het perceel fungeert als vangweide, vanwaar uit de eenmaal opgesloten pony's in de vangkraal kunnen worden gedreven. Jaarlijks komen boomkikkers in beide poelen tot voortplanting en in de westelijke poel is ook kamsalamander aanwezig. Wegens de rijkelijk aanwezige bloemen van margriet en knoopruid trekt het perceel veel vlinders aan, o.a. bruin zandoogje. Ook de aanwezigheid van beemdkroon en grote pimpernel zijn bijzonder te noemen. Door grazers pas in de nazomer toe te laten wordt vraat van bloemknoppen en bloemen van knoopruid voorkomen. In een boom op het perceel hangt een steenuilennestkast.

3.6.2 Aanwezige beheertypen

Op het perceel wordt SNL (Subsidieregeling Natuurbeheer ontvangen, waarbij de pakketten Poel (L01.01); Houtwal en houtsingel (L01.02) en vochtig hooiland N10.02 zijn toegekend (zie figuur 3.6.2).

Figuur 3.6.2. Toegekende beheertypen SNL in perceel E.

3.6.3 Knelpunten

- Vanuit de houtsingels groeit sleedoorn het perceel in. Dit maakt het beheer wat lastig, omdat het in het verleden de banden van de eenassige maaimachine lek heeft gemaakt. Het blijft zaak de sleedoorn jaarlijks in het weilanddeel te bestrijden door maaien.
- Lokaal domineren soorten als margriet en knoopkruid. Voor vlinders, bijen, hommels en andere insecten vormen de bloemen van deze soorten een belangrijke voedselbron. Te sterke graasdruk voorkomt dat knoopkruid en margriet volledig in bloei komen. Door perceel E in het voorjaar niet jaarrond te laten begrazen wordt optimale bloei van met name knoopkruid gerealiseerd, ten gunste van o.a. bruin zandoogje.

3.7 Perceel F: Percelen Staatsbosbeheer

3.7.1 Beschrijving

Kadastrale nummers: Belfeld, sectie E, perceelnummer 403

Totale oppervlakte: 2,60 ha

Eigenaar: Staatsbosbeheer

Het gaat om twee bospercelen en twee weilandpercelen, met elk een eigen poel. De poel in het zuidelijke weiland is door de SNBA omstreeks 2013 aangelegd. Het beeld in beide bosjes wordt grotendeels bepaald door dominantie van zomereik en Amerikaanse eik in de boomlaag en braam in de struiklaag. Het zuidelijkste bosje bestaat echter uit voormalig elzenhakhout en de verdieping van de Venbeek (rond 1972) heeft er toe geleid dat dit elzenbroekbos sterk verdroogde. De bodem is tegenwoordig begroeid met bramen en kenmerkende soorten van het elzenbroekbos ontbreken in de kruidlaag.

Figuur 3.7.1. Verdroogt elzenbroekbos.

3.7.2. Aanwezige beheertypen

Op het perceel wordt geen SNL (Subsidieregeling Natuurbeheer) ontvangen.

3.7.3. Knelpunten

- Het elzenbroekbos is sterk verdroogd. Verondieping van de Venbeek zou dit probleemmogelijk kunnen verhelpen. In overleg met het waterschap is bekeken of de Venbeek kan worden verondiept, dit lijkt niet haalbaar.

3.8 Perceel G: Wei en vijvers bij het woonhuis aan de Verlengde Rietweg

3.8.1 Beschrijving

Kadastrale nummers: Belfeld, sectie E, perceelnummers 405, 406 en 407

Totale oppervlakte: 1,13 ha

Eigenaars: Fam. Van Eijk

Bij de aankoop in 2006 stond hier nog een tuinderskas. Deze is verwijderd en er zijn twee poelen ingericht. De grootste poel heeft een afwatering op de Leurbeek-Aalsbeek. Dit stroompje voert het hele jaar door kwelwater af, zodat er geen problemen ontstaan in de kelders van het woonhuis. De oost- en westzijde is in 2006 aangeplant met inheemse bomen en struiken waarbij is aangesloten op de inheemse soortensamenstelling van de directe omgeving. Deze aanplant wordt jaarlijks bijgehouden door dunnen. Door extensieve begrazing zijn ontwikkelingen richting Blauwgrasland zichtbaar. De botanische potenties zijn groot. De twee poelen worden jaarlijks van te opdringerige groei van lisdodde en riet ontdaan. In 2020 zijn de poelen nog helemaal opgeschoond. In de zuid-oost hoek hangt een bosuilenkast. In de zuid-westhoek staat op een hoge mast een torenvalkenkast. In de muur aan de achterkant van de aanwezige loods is een ingang naar de kerkuilenkast.

Figuur 3.8.1.1. In 2005 stond hier nog een tuinbouwkas.

Figuur 3.8.1.2. In 2025 hebben we een totaal andere situatie.

3.8.2 Aanwezige beheertypen

Op het perceel wordt SNL (Subsidieregeling Natuurbeheer ontvangen, waarbij de pakketten Natschraalland N10.01 zijn toegekend (zie figuur 3.8.2).

Figuur 3.8.2. Toegekende beheertypen SNL in perceel G

3.8.3 Knelpunten

- Sterrenkroos in bronstroompje. Rietgroei langs vijverranden.

3.9 Perceel H: Het dassenweitje

3.9.1 Beschrijving

Kadastrale nummers: Belfeld, sectie E, perceelnummers ged. 1171.

Totale oppervlakte: 0,8 ha

Eigenaars: Fam. Van Eijk

Dit terrein was in het kader van de natuurcompensatie door Sander en Geraedts in beheer, na aankoop in 2011 is er een poel gegraven. Deze poel wordt jaarlijks ontdaan van overtollige groei van grote lisdodde en riet en is in 2020 helemaal opgeschoond. Het open weidegebied wordt extensief begraaasd en de eerste interessante botanische ontwikkelingen in de richting van Blauwgrasland zijn zichtbaar. Botanische potenties zijn groot. Regelmatig worden hier van levendbarende hagedissen en hazelwormen waargenomen. Het bloemrijk grasland trekt ook veel vlindersoorten, grote vos, keizermantel, kleine IJsvogelvlinder en koninginnenpage worden (naast andere vlindersoorten) regelmatig waargenomen..

3.9.2 Aanwezige beheertypen

Op het perceel wordt geen SNL (Subsidieregeling Natuurbeheer) ontvangen. SNL-subsidie niet toepasbaar.

3.9.3 Knelpunten

- Reuzenberenklauw

3.10 Perceel I: De walnotenboomgaard

3.10.1 Beschrijving

Kadastrale nummers: Belfeld, sectie E, perceelnummers gedeelte 1171

Totale oppervlakte: 0,425 ha
Eigenaars: Fam. Van Eijk

Het betreft hier een hoogstamboomgaard met 60 walnootbomen. Aan de oostzijde hangt een steenuilenkast. Om schade aan de bomen te voorkomen wordt hier jaarlijks in september handmatig gemaaid.

3.10.2 Aanwezige beheertypen

Op het perceel wordt geen SNL (Subsidieregeling Natuurbeheer) ontvangen. SNL-subsidie niet toepasbaar.

3.10.3 Knelpunten

- Door de te hoge grondwaterstand sinds 2017 ontwikkelen de bomen zich slecht. Dit wordt veroorzaakt door de aanwezigheid van beverdammen in het gebied ten noorden van de Verlengde Rietweg.

4 Begrazing

Op de perceel I na worden alle delen van het beheergebied al of niet jaarrond begraasd door Exmoorpony's en runderen van de familie Verhaegen. Faunaconsult verhuurt Exmoorpony's voor begrazing van graslanden, waarin de natuur- en landschapswaarden dienen te worden hersteld. Hiertoe is het nodig altijd een aantal Exmoorpony's achter de hand te hebben, zodat er adequaat op aanvragen vanuit de markt kan worden gereageerd (wereldwijd zijn er naar schatting nog maar zo'n 2000 tot 3000 Exmoorpony's). De Exmoorpony is een sober dier, waarvan steeds meer bewijs aanwezig is dat het de oorspronkelijke Noord Europese oerpony is (Hovens en Rijkers, 2014; Davy et al., in prep). De Exmoorpony's van Faunaconsult zijn opgenomen in het stamboek van Samenwerkingsverband Exmoorpony, en de SNBA draagt daarmee bij aan de instandhouding van de Noord Europese oerpony.

Voor het aantal in te zetten grazers geldt als vuistregel dat een bezetting van ten hoogste 1 GVE per 1,5 ha is toegestaan. In de praktijk zal de (mate van) inzet van grazers vooral zijn gebaseerd op fingerspitsengefühl en de beheersprincipes van Bax en Schippers (s.a.). Zodra de gras/kruidlaag te hoog of verstikkend wordt, zal er worden begraasd. Kansrijke locaties of locaties waarin waardevolle planten verschijnen, worden pas na zaadvorming van de betreffende soorten begraasd en indien nodig tijdelijk tegen begrazing uitgerasterd, waarbij wordt gemaaid en het maaisel wordt afgevoerd. Het aantal dieren is zodanig dat bijvoeren in de winter niet nodig is.

Begrazing met paarden en runderen heeft als voordeel dat het leidt tot grote verschillen binnen het perceel; rolplekken met kaal zand en kale paadjes. Begrazing met paarden resulteert in hogere vegetatie in de delen waar wordt gemest en kort gevreten vegetaties op de graasplekken. Dit is zeer gunstig voor fauna omdat er altijd dekking is en altijd open zones, mest etc. Door de inzet van runderen ontstaat er een gevarieerder graaspatroon.

Figuur 4. Een groep Exmoorpony's in het gebied.

5 Beheertypen

De teksten in dit hoofdstuk zijn grotendeels overgenomen uit BIJ12 (2023) en Schipper en Siebel (2009).

5.1 Poel (L01.01)

Er zijn een veertiental poelen die dienen als voortplantingswater van amfibieën en libellen. In het gebied leven flinke populaties van boomkikker, alpenwatersalamander, kleine watersalamander en bastaardkikker, naast kleinere populaties van rugstreeppad en kamsalamander. Om de poelen in stand te houden worden deze periodiek geschoond, waarbij altijd een deel van de vegetatie blijft behouden.

Poelen zijn natuurlijke of gegraven laagtes, gemaakt om over water voor vee te kunnen beschikken. Een poel mag in verbinding staan met sloten of greppels wanneer sprake is van een natuurlijke eenheid die vrij afwatert. De poelen in het brongebied van de Aalsbeek liggen alle in het grondwater, waarbij er in een enkel geval sprake is van ijzerrijke kwel. Er wordt gestreefd naar het visvrij houden van de poelen, poelen met vis zijn immers ongeschikt als voortplantingswater voor zeldzamere amfibieën. Poelen dienen, om dichtgroeien te voorkomen, elke paar jaar te worden geschoond van emergenten. Hierbij is het van belang delen van de poel ongemoeid te laten.

Enkele poelen worden frequenter door de runderen bezocht. Als runderen frequent langere tijd in een poel verblijven, is dit ongunstig voor de ontwikkeling van de poel. De oevers worden volledig vertrapt, er wordt in de poel geürineerd en gedefecerd. Als het een poel betreft die van belang is als voortplantingswater voor bijzondere amfibieën, kan (een deel van) de poel tegen vee worden uitgerasterd. Een andere optie kan zijn het aantal runderen omlaag te brengen. Het is voor het leven in poelen van groot belang dat vee niet periodiek wordt ontwormd. Verder mogen poelen niet te zeer beschaduwd raken door bomen.

Helaas is de invasieve exoot watercrassula sinds enkele jaren op de oevers van enkele poelen aanwezig. Aanvankelijk is geprobeerd deze uit te roeien door deze wekelijks te verwijderen. Dit is niet gelukt. Gelukkig lijkt deze invasieve exoot geen ernstige problemen te veroorzaken. Het blijft echter zaak dit te monitoren en de soort waar nodig eenmaal per jaar te verwijderen.

Door ganzenvraat worden in een poel jaarlijks door rugstreeppad afgezette eisnoeren vrijwel volledig gepredeerd. Dit kan worden tegengegaan door afschot (jager inschakelen) in het voorjaar.

5.2 Houtwal of houtsingel (L01.02)

Een houtwal of houtsingel is een vrijliggend lijnvormig en aaneengesloten landschapselement, al dan niet groeiend op een aarden wal, met een opgaande begroeiing van inheemse bomen en/of struiken. De houtsingels in het brongebied van de Aalsbeek zijn aangelegd met soorten als zomereik, meidoorn, hazelaar, sleedoorn, appel, peer, wilde rozen, wilde kardinaalsmuts, Gelderse roos en walnoot. Ook zijn er houtsingels ontstaan door de aanleg van takkenrillen. Deze houtsingels bestaan grotendeels uit spontaan opgekomen soorten als ruwe berk, zwarte els, ratelpopulier en braam.

De begroeiing wordt als hakhout beheerd. Om het struweelkarakter te behouden is het nodig bomen en struiken periodiek af te zetten (eens in de 2 á 3 jaar). Dit zorgt voor meer dekking en lagere bomen (zodat deze geen uitzichtpunt vormen voor kraaiachtigen en roofvogels); dit is immers ongunstig voor en soort als de grauwe klauwier. Het afgeknijpte/afgezaagde hout kan het best in de houtsingel worden verwerkt. Dit vergroot de ondoordringbaarheid/dekking en het bevoordeelt de vorming van braamstruweel (gunstig voor soorten als boomkikker en zangvogels, etc.). Houtsingels hebben vaak de neiging steeds breder te worden, waardoor het soms nodig is periodiek in te grijpen met groter materieel. Te veel opslag van bramen en bomen buiten de aangewezen houtsingels moet dus worden

geklepeld, zodat er voldoende weiland overblijft. Door de afgezette bomen in de houtsingel te verwerken worden bramen bevoordeeld (deze groeien er over heen). Het lijkt het beste om bomen op circa 1 meter hoogte terug te zetten (en dus niet net boven de grond). Dit levert bomen de grootste schade op.

5.3 Nat schraalland (N10.01)

Nat schraalland is, net als Vochtig hooiland, zeer oud boerengrasland. Nat schraalland is echter minder productief en de bodem is heel slap. De natte schraallanden in het brongebied van de Aalsbeek lijken in de meeste te gevallen te behoren tot de veldrus-associatie. Veldrus is overal dominant en soorten als kale jonker, blauwe zegge en moerasrolklaver zijn veelal aanwezig. Wegens het redelijk algemeen voorkomen van blauwe knoop, blauwe zegge en het lokaal voorkomen van Spaanse ruiter zijn er zelfs overgangen met blauwgrasland (*Cirsio-Disecti-Molinietum*) aanwezig (genoemde plantensoorten zijn kensoort van dit verbond). Blauwgraslanden zijn onbemeste, vochtige, één keer per jaar gehooide graslanden, die 's winters plas-dras staan en in de zomer enigszins uitdrogen. Ze danken hun naam aan de aspectbepalende blauwe kleur van hetzij bloemen, hetzij blaadjes van een aantal soorten zoals blauwe knoop en blauwe Zegge.

In beekdalen staat nat schraalland vaak onder invloed van toestromend grondwater. Vaak zijn de bodems matig zuur, maar wordt verdere verzuring voorkomen door de aanwezigheid van bufferstoffen in het kwelwater. Dit is essentieel, omdat nat schraalland zeer gevoelig is voor verzuring. De aanwezigheid van opwellend basenrijk grondwater zorgt er bovendien voor dat fosfaat en wellicht ook kalium niet beschikbaar komt voor de vegetatie (Schaminée et al., 1996). De invloed van kwel dient dus te worden in stand gehouden/ bevorderd.

Uit studies is bekend dat kwel soms wordt afgevangen door sloten, zonder dat de vegetatie hiermee in contact is gekomen. Dit geeft de neerslagwater de kans om de bodem te infiltreren, waardoor er een zogenaamde neerslaglens ontstaat die op het kwelwater 'drijft'. In deze situatie wordt de waterkwaliteit van het ondiepe grondwater primair bepaald door het neerslagwater, en verdwijnen kwelafhankelijke planten ten gunste van regenwater minnende soorten. Sloten en greppels zijn in het verleden ook in sommige schraalgraslanden gegraven om in natte perioden juist zoveel mogelijk het neerslagwater af te voeren. Door op deze wijze de infiltratie van neerslagwater in de bodem te beperken zou tevens de kwel worden gestimuleerd. In de praktijk is vaak niet duidelijk welke invloed een greppel of sloot heeft op de aanwezigheid van kwel (Van der Hoek en Van Walssem, 2004). Ook kan drainage door bijvoorbeeld sloten in zeer natte periode anders werken dan in droge perioden (bij lagere slootpeilen). In het brongebied van de Aalsbeek lijkt de aanwezigheid van bevers een negatieve invloed op schraalland te hebben, op het moment dat beverdammen de afvoer van aanhoudende regen via de beek en stroompjes belemmeren. Een gunstige invloed van beverdammen is dat zij er voor kunnen zorgen dat de grondwaterstand stijgt, waardoor er plaatselijk meer kwel is.

Jaarlijks maaien en afvoeren zijn nodig om verrijking door stikstofdepositie en boomgroei tegen te gaan. Hierbij dient er qua maaidatum rekening te worden gehouden met de aanwezigheid van fauna en zaadvormende planten. In de wintermaanden maaien en afvoeren is vaak lastig in verband met de hoge grondwaterstand en om schade aan de bodem te voorkomen dient dit handmatig of met speciale rupsbanden te worden uitgevoerd.

Figuur 5.3.1. Machinaal maaien kan onder vochtige omstandigheden leiden tot ongewenste spoorvorming.

Figuur 5.3.1. Hier is bewust een deel van de vegetatie niet gemaaid, zodat insecteneitjes, insectenpoppen etc. kunnen overwinteren.

5.4 Vochtig hooiland (N10.02)

Vochtig hooiland komt voor op natte veen- en kleibodems met een redelijke draagkracht. Het gaat om bloemrijke graslanden, vaak geel van soorten als ratelaar, gewone rolklaver, moerasrolklaver, geel walstro, scherpe boterbloem, kruipende boterbloem of dotterbloem. Vochtig hooiland is minder zeggenrijk dan nat schraaland. Ze zijn nu niet meer interessant voor boeren door hun lage productie en eiwit-arm gewas, maar ze behoorden ooit tot de betere graslanden.

Vochtige hooilanden zijn door ontginning, ontwatering en bemesting zeldzaam geworden. Deze graslanden worden jaarlijks gehooit, soms twee maal al dan niet met nabeweiding. De graslanden worden doorgaans niet bemest. Om verzuring tegen te gaan kan, bij uitzondering, ruige stalmest of bekalking toegepast worden.

Volgens BIJ12 is het beheertype vochtig hooiland grofweg onder te verdelen in 4 varianten:

- a) Langdurig natte hooilanden. Deze hooilanden hebben meestal 's winters water op maaiveld, dat tot ver in het voorjaar blijft staan. 's Zomers drogen ze slechts oppervlakkig uit. De bodem is vaak moerig (veen), of kleiig of zavelig (al dan niet op veen). Hier komen vaak soorten voor als gewone dotterbloem, gevleugeld hertshooi, rietorchis, holpijp, waterdrieblad, grote zeggen en waterkruiskruid.
- b) 's Winters natte hooilanden. Deze hooilanden hebben meestal 's winters water op of aan maaiveld. 's Zomers drogen ze doorgaans iets dieper uit dan het eerste subtype. De bodem is vaak een zandgrond (beekeerdgrond), maar kan ook moerig zijn of kleiig of zavelig (al dan niet op veen). Soorten die voorkomen zijn bijvoorbeeld waterkruiskruid, brede orchis, veldrus, bosbies, moerasstrepzaad en veel van de soorten van het eerste type.
- c) Kievitsbloem- en weidekervelhooiland. Deze graslanden kenmerken zich door het voorkomen van soorten als kievitsbloem, weidekervel, grote pimpinel en grote vossenstaart. De bodem bestaat vaak uit klei of zavel, al dan niet met veen in de ondergrond. De graslanden staan onder invloed van de rivierwaterstand: direct door overstroming of via het grondwater. 's Winters en in het vroege voorjaar staan ze (enige tijd) onder water. In de zomer drogen ze meer of minder ver uit.
- d) Harlekijnhooiland. Deze hooilanden kenmerken zich door het voorkomen van harlekijn. Begeleidende soorten zijn addertong, brede orchis, echte koekoeksbloem en ratelaar. Dit type grasland komt vooral voor op voormalige kweldergrond; de bodem bestaat uit zand of zandige klei. Ze hebben een hoge grondwaterstand, maar overstromen niet.

De bij de Aalsbeek door de Bosgroep als vochtig hooiland gekwalificeerde graslanden lijken in mindere of meerdere mate op type b. 1 x per jaar maaien (van half juli t/m half augustus) en afvoeren, al dan niet gevolgd door nabeweiden en opslag verwijderen zijn in dit type de meest gangbare maatregelen.

Mogelijke knelpunten zijn:

1. Ontstaan van dichte, soortenarmere en soms ook ruigere vegetaties, met een dikke strooisellaag (verruiging/vervilting). Dat uit zich in een groot aandeel van soorten als bijvoorbeeld rietgras, gestreepte witbol, ruwe smele, moerasspirea, grote kattenstaart en soms pitrus. Dit kan het gevolg zijn van achterblijvend beheer (te weinig maaien, onvoldoende afvoer van maaisel), maar ook van te voedselrijke of te droge omstandigheden of door te sterk wisselende grondwaterstanden.
2. Te zure omstandigheden. Dat uit zich in een toename van zure soorten zoals b.v. zwarte zegge, moerasstruisgras, egelboterbloem en wateraardbei. De kwalificerende soorten van het type (bijv. gewone dotterbloem, bevertjes, moesdistel, orchideeën), die doorgaans houden van mineralenrijkere omstandigheden, nemen juist af.
3. Ongewenste groei van struik- en boomvormende soorten (verbossing). In ieder geval bij een oppervlaktaandeel van ca. 15% of meer.

5.5 Kruiden- en faunairijk grasland (N12.02)

Dit beheeradvies beschrijft wat in het algemeen aan beheermaatregelen nodig is om het beheertype 'Kruiden en faunairijk grasland' in stand te houden. Lokaal bezien kan, door specifieke lokale omstandigheden, een aangepast beheer noodzakelijk zijn. Het instandhoudingsbeheer is bedoeld voor

de situatie dat het beheertype in een 'gunstige staat' verkeert. Dat wil zeggen dat de samenstelling van de vegetatie (kenmerkende vegetatietypen, kwalificerende soorten), de aanwezigheid van structuurelementen, het voorkomen van kwalificerende soorten fauna en de abiotische omstandigheden voldoen aan de omschrijving 'goed' in de Kwaliteitsmaatlat voor dit beheertype. In kruiden- en faunarijke grasland domineren grassen, maar hebben kruiden ook een vrij groot aandeel (> ca. 20%).

Doelen van beheer:

- A. Zorgen voor een kruidenrijke vegetaties en tegengaan van strooiselophoping, verruiging en verbossing,
- B. Zorgen voor kleinschalige structuurvariatie, om ruimte te bieden aan allerlei diergroepen (dagvlinders en andere insecten, reptielen, vogels e.d.),
- C. In gebieden die belangrijk zijn voor weidevogels zorgen voor een gunstige vegetatiestructuur en voldoende voedselaanbod voor deze groep.

Mogelijke knelpunten:

- 1. Ontstaan van dichte, eenvormige vegetaties die weinig kruidenrijk zijn. Ze worden vaak gedomineerd door enkele soorten (bijv. kweek, kropaar, rietgras, gestreepte witbol);
- 2. Ongewenste of overmatige groei van boom- en struikvormende soorten. In ieder geval bij een oppervlakteaandeel van ca. 20% of meer;
- 3. Te schrale of zure omstandigheden; verzuring leidt op droge gronden tot dominantie van zwenk- en struisgrassen of witbol en onder natte omstandigheden tot dominantie van pitrus.

Het beheer bestaat vooral uit beweiden. Kruiden- en faunarijke graslanden zijn vegetaties van vrij voedselrijke omstandigheden, maar de productiviteit kan sterk verschillen. De intensiteit van het beheer moet worden afgestemd op de vegetatieproductie. Doorgaans kunt u met seizoensbeweiden volstaan, waarbij de dichtheid kan variëren (tot ca. 1,5 GVE/ha).

In sommige gevallen is sprake van verruiging of treden storingssoorten op de voorgrond. Hierbij kunt u denken aan soorten als rietgras, pitrus, ridderzuring, Jakobskruid of akkerdistel.

De oorzaak ligt vaak in onvoldoende afvoer van gewas of slootschoonsel. In sommige gevallen kan ook bodemverstoring (b.v. door inzet van te zwaar materieel, trapgaten van vee) een rol spelen. Er ontstaat dan ruimte om te kiemen en storingssoorten (als jakobskruid, akkerdistel, pitrus, zuring) grijpen die kans om zich te vestigen en vervolgens uit te breiden.

In vochtiger situaties kan het ook gaan om hydrologische omstandigheden of waterhuishouding die niet optimaal zijn. Zo kunnen sterke schommelingen in de grondwaterstand leiden tot toename van soorten als rietgras en pitrus.

Om meer gewas af te voeren is het verstandig om om te schakelen van beweiden naar maaien met nabeweiding.

5.6 Beek en bron (N03.01)

Het beheertype Beek en bron komt voor op de zand- en lössgronden van noord, oost en zuid Nederland en in de duinen. Het gaat om kleine stromende wateren met hun bronnen, zoals Regge, Dinkel, Berkel, Dommel, en Swalm, die uiteindelijk uitmonden in een rivier, in oost- en zuid Nederland, of op een (voormalig) estuarium (Drentse Aa, Boorne in noord Nederland). (Mee)stromende wateren zoals molenkolken, sprengen en opgeleide beken behoren eveneens tot dit type. Ieder bekenstelsel kent brongebieden, bovenlopen, een of twee middenlopen en een benedenloop. Bronnen en bovenlopen liggen vaak heel verspreid en hoog in het landschap en zijn vaak gedeeltelijk ge- of vergraven.

In het type beek en bron is variatie in structuur sterk bepalend voor de mate van natuurlijkheid, de variatie aan beschikbare habitats en daarmee de diversiteit aan soorten. Een ideale beek (een beek waarin veel karakteristieke beeksoorten voorkomen) is dynamisch in de ruimte (erosie- en sedimentatieprocessen vormen verschillende typen oevers en substraten) maar constant in de tijd.

De bronnen van de Aalsbeek hebben de neiging dicht te groeien met o.a. kleine watereppe. Wellicht is ontwikkeling van elzenstruwel op de oevers een mogelijkheid om te sterk dichtgroeien tegen te gaan. Ook de aanleg van beverdammen blijkt in sommige gevallen problematisch, doordat deze leiden tot het onder water lopen van een bronstroom, waardoor er een vijver met vrijwel stilstaand water ontstaat. De negatieve werking van beverdammen kan niet goed teniet worden gedaan door de dammen telkens weg te halen. Dit voorkomt immers niet dat het stroompje (en het nabijgelegen nat schraalland) onderlopen. Ook is het nadelig dat er bij het weghalen van een beverdam een grote vloedgolf komt die teveel erosie veroorzaakt. Goede resultaten zijn gehaald met het plaatsen van een beverdeceiver.

Figuur 5.6. Deel van de nieuw aangelegde bronbeek in perceel D.

5.7 Rivier- en beekbegeleidend bos (N14.01)

Bossen met els waarvan het karakter grotendeels door overstromingen van oppervlaktewater of uittredend bronwater wordt bepaald worden tot Rivier- en beekbegeleidend bos gerekend. Soms zijn deze bossen heel structuurrijk, soms vrij uniform. Water speelt een grote rol binnen het beheertype en bepaalt voor een groot deel de begroeiing. Bij veel invloed van regenwater (vooral in hoogveen) domineert de zachte berk en een ondergroei van veenmossen en dwergstruiken, bij invloed van grondwater (in laagveen en dalen) juist de zwarte els en moerasplanten.

Rivier- en beekbegeleidend bos omvat bossen welke periodiek overstroomd worden onder invloed van hoge rivier- of beekwaterstanden, zoals ooibossen en beekbossen of onder directe invloed staan van vrijwel permanent uittredend grondwater, zoals bronbos. Vegetatiekundig behoren deze bossen tot het Wilgenverbond, Iepenrijke Eiken-Essenverbond en Verbond van Els en Es. Rivier- en beekbegeleidend bos is op diverse bodems te vinden, zowel op rivierklei als op de meer (lemige) zandbodems langs de beken. Rivier- en beekbegeleidend bos is te vinden in de landschapstypen Rivierengebied (buitendijkse gronden grote rivieren, Biesbosch en Oude Maas) en in Beekdalen binnen het overstromingsbereik van beken. Veel van het Rivier- en beekbegeleidend bos is ontstaan uit voormalige grienden in de Biesbosch en langs de grote rivieren, die hun economische betekenis hadden verloren. Recente bossen zijn vaak spontaan ontstaan uit opslag na klei of zandwinning. Rivier- en beekbegeleidend bos met hun karakteristieke soorten zijn sterk achteruitgegaan in omvang en kwaliteit in Nederland. Door bedijking, verdroging, grote wijzigingen in overstromingsdynamiek en bosexploitatie is het karakter van de slechts geringe oppervlakte Rivierbegeleidend bos sterk beïnvloedt. Europees gezien is Rivierbegeleidend bos zo zeldzaam, dat Nederland voor de resterende oppervlakte een grote verantwoordelijkheid draagt. Bronbos is door verdroging vaak sterk verruigd of geheel verdwenen en komt in Nederland slechts op geringe oppervlakte op een beperkt aantal plaatsen voor. Laaggelegen delen van Rivierbegeleidend bos worden meestal gedomineerd door wilgen en moerasplanten. Hoger op de oever gaat een goed ontwikkeld ooibos geleidelijk over in gewone es, iep en meer typische bosplanten. Struweel wordt vaak gedomineerd door wilgen of meidoorns. Door verdroging en onvoorspelbare overstromingen domineren ruigten vaak op open plekken. Bij begrazing zijn ook grazigere vegetaties aanwezig. Langs beken is doorgaans zwarte els of gewone es de dominante soort. Voedselrijkdom en basenrijkdom worden sterk bepaald door het overstromingswater. Vooral langs de rivieren en in de getijdengebieden kent het Rivier- en beekbegeleidend bos een voedselrijk en basisch karakter. Onder invloed van sterke kracht van overstromingen kan structuurvariatie vaak op een natuurlijke manier ontstaan. Rivier- en beekbegeleidend bos is van belang voor diverse soortgroepen, zoals broedvogels, mede door het (vaak) weelderige en ontoegankelijke karakter. De bever is kenmerkend voor Rivier- en beekbegeleidend bos direct aan oevers. Door de basenrijke omstandigheden en vaak hoge luchtvochtigheid zijn deze bossen belangrijk voor veel zeldzame mossen. In het getijdebos in Nederland komen de grootste populaties van spindotterbloem en het zeer zeldzame vloedshedemos in Europa voor. Bossen langs beken kennen eveneens een rijke fauna. Bronbos kent kenmerkende soorten voor beschaduwde bronmilieu's zoals goudveil en bittere veldkers. De aan het beheergebied grenzende Snelle Sprong kende voorkomens van Gladde Zegge en Wolmos. Helaas heeft de bever de aanwezige habitats 25-30 cm. onder water gezet.

Literatuur

- Bax, I.H.W en W. Schippers. S.a. Veldgids Ontwikkeling van botanisch waardevol grasland. IKC Natuurbeheer, Wageningen.
- BIJ12. 2023. Beheertypen: <https://www.bij12.nl/onderwerp/natuursubsidies/index-natuur-en-landschap/>
- Davy, D., A. Kinghorn, A. Brumwell, E. Kilbride, S. Baker, P.M.C. Davy, F. Al-Ghaithi, B. K. Mable. In preparation. Origins and diversity of Exmoor ponies: A mitogenome framework for assessing maternal lineage diversification in endangered pony breeds.
- Hovens, J.P.M. en A.J.M. Rijkers. 2014. On the origins of the Exmoor pony: did the wildhorse survive in Britain? *Lutra* 56 (2): 129-136.
- Leest, A. van der, P. van den Munckhof en H. Stam (red.). 2006. Grote historische topografische atlas ± 1894-1926 Limburg. Uitgeverij Nieuwland, Tilburg.
- Schipper, P. en H. Siebel (red.). 2009. Index Natuur en Landschap. Onderdeel Natuurbeheertypen. Versie 4.0. Terreinbeheerders, IPO en LNV.
- Van der Hoek, D. en J. van Walsem. 2004. Effectgerichte maatregelen tegen verdroging, verzuring en stikstofdepositie in beekdalen (Gelderse Achterhoek). Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. https://www.natuurkennis.nl/Uploaded_files/Publicaties/282-o-egm-tegen-verdroging-verzuring-en-stikstofdepositie-in-beekdalen-gelderse-achterhoek.d13253.pdf